

Quatre poemes d'Idrīs ibn al-Yamānī en versió catalana

per M. Villangómez Llobet

A Eivissa no coneixiem d'Idrīs ibn al-Yamānī —nom que José Manuel Barral prefereix escriure Idrīs ben al-Yamān— sinó un poema que amb el títol de *Los vasos* havia traduït al castellà Emilio García Gómez. Formava part d'una antologia de poetes àrabs andalusins titulada, segons la versió del gran arabista, *Libro de las banderas de los campeones*. Jo havia posat en català, en sis decasíl·labs, la versió en prosa ja esmentada, i l'havia publicada en una revista de Formentera. Ara afegiré a aquesta versió la d'unes altres composicions de l'important poeta eivissenc.

Dec les noves informacions, així com les versions castellanes —encara inèdites— de dos nous fragments, a l'indicat José Manuel Barral, bon amic i distingit orientalista, fundador i secretari general de l'Instituto de Estudios Orientales, de la Universidad Autónoma de Madrid. Barral, que ha visitat Eivissa en diverses ocasions, està estudiant el període àrab a les Pitiüses. Ha revisat els textos més coneguts i n'ha descobert de no manejats. Esper que el fruit del seu treball, una vegada completat, vegi prest la llum. Ens aportarà moltes clàries i nous coneixements, al mateix temps que desfarà abundants errors.

Barral ha tret de l'oblit dos altres poetes eivissencs en llengua aràbiga. D'un d'ells, gairebé de la mateixa època que Idrīs ben al-Yamān, probablement una mica més jove, es conserven bon nombre de versos; de l'altre no se n'ha trobat cap fins ara, però es sap que va morir el 1228, molt poc abans, per tant, de la conquesta catalana de Mallorca i Eivissa. Ni l'un ni l'altre, però, no assolien l'altura ni la fama del poeta que avui donaré traduït a la nostra llengua. No posaré títol a les tres primeres composicions, perquè es tracta de fragments de poemes extensos. El fragment més divulgat entre els àrabs és el conegut per *Els gots*. Segurament la seua popularitat era deguda al fet de servir sovent com a brindis. Ja he dit que seguiré la versió que ens en donà García Gómez. Dels altres dos fragments, Barral em féu conèixer les versions, castellana —«Antes de existir el amor»— i francesa —«Souvent des jeunes gents»—, que en feren J. M. Continente Ferrer i Henri Perès respectivament. Em serviré, tanmateix, per a les meues adaptacions, de les versions castellanes pròpies que Barral m'ha permès de conèixer darrerament. Per al poema extens he seguit la versió de Continente Ferrer. Amb tot, Barral em fa observar que manquen alguns versos en aquesta versió, sobretot els finals.

Ibn Bassām, l'autor de la *Dajira*, escriu que alguns diuen que Idrīs ben al-Yamān era nadiu del sud de l'actual Portugal, però ell mateix, com la majoria dels autors, el

dóna com a eivissenc. Ho indiquen ben clarament els dos sobrenoms, al-Yābisī («l'eivissenc») i al-Šabbīnī («a causa de l'abundància de savines que hi ha a Eivissa», com diu una font àrab). Afegiré el que diu J. M. Continente Ferrer (en la seua edició i traducció de l'antologia *Libro de la magia y de la poesia*, Madrid, 1981) sobre el nostre poeta:

«Cal mencionar un altre poeta de considerable interès a qui m'agradaria en una altra ocasió dedicar una breu monografia. Em referesc a Idrīs ibn al-Yamānī (m. el 470/1077), d'origen eivissenc però criat i educat a Dènia. Ja Perès identificà aquest poeta, en consultar el manuscrit de la *Dajira*, i s'hi referí molt breument. No hi ha dubte que fou un poeta molt estimat en la seua època, i fins i tot cada poema seu tenia un preu: cent dinars¹. Ho corrobora l'anècdota següent: En certa avinentesa el conegut al-Mu'tadid de Sevilla li pregà que compongués un poema en elogi seu *com ho havia fet amb els hammudites*² amb una *qasida rimada en sīn*, però el poeta amb tota desimboltura i ironia li contestà:

Les filles del meu cor (= els poemes)
són nobles i qui vulgui esposar
una d'aqueixes verges
ja sap quin és el dot que ha de lliurar.

Es referia a aquest mínim de cent dinars ja al·ludits. Al-Humaydī ens diu que després d'Ibn Darrāy, el cèlebre panegirista d'Almansor, s'ha de considerar com el poeta més rellevant. Al-Safadī, al seu torn, ens diu que estudià amb el conegut lexicògraf i poeta Sāid de Bagdad (m. el 410 o 417 / 1019 o 1026). De fet, va ser un poeta itinerant, panegirista de Mu'ayyid de Dènia i del seu fill 'Alī, Iqbāl al-Dawla, de al-Ma'mūn ibn Di-l-Nūn de Toledo i dels hammudites, com hem vist en l'anècdota citada anteriorment. Malauradament aqueixa *qasida en sīn* no és transcrita per Ibn Bassām, per bé que ens ofereix un poema d'Idrīs ibn al-Yamānī endreçat a Abū 'Yafar Ahmad ibn Abī Mūsā, conegut per Ibn Beqenno, visir d'origen berber que exercí un paper important en la política dels hammudites i que protegí alguns poetes.»

Pel que fa als mots del nostre poeta que comencen «Les filles del meu cor», Barral em diu que són en realitat prosa rimada, i me'n proporciona la seua traducció. Traducció que he intentat posar en català: «Esper que s'entengui la meua insinuació: són tan preades les filles de la meua inspiració, que ja sap, qui vulgui esposar una d'aquestes verges, el dot que ha d'atorgar».

Campaner recollí la notícia que la poesia més estimada d'Al-Šabbīnī «és aquella en què descriu les dargues». Ja

1. Segons la G.E.C., el dinar és una «antiga moneda d'or àrab d'un pes aproximat de 4 grams». En català es dona la particularitat que la grafia de la moneda coincideix amb la de l'àpat principal del dia, el que es fa devers migdia o un poc després.

2. Els hammudites eren una important família berber instal·lada a Málaga que contribuï a l'esfondrament omeia i després regnà a les taifes d'Algesires i Málaga.

3. En realitat durant el segle XI.

sabem que una darga és un escut de couro. Tradueix d'Henri Perès: «Quant als escuts (*daraq*), eren d'ús corrent. A la darrerria del segle X,³ el poeta Idrīs ibn al-Yamānī s'havia fet cèlebre per la seua descripció, en una peça de la qual sols s'ha conservat el principi: «Cap a escuts de couro endurit, capaç de fondre l'acer més pur». Barral em fa observar que dels dos versos conservats l'arabista francès només tradueix el primer. Sobre la completa versió castellana que Barral ha fet dels dos versos, proposaré la meua en català:

Davant l'impúdic couro de les dargues

gairebé, per la seua causa, el pur acer es trenca.
Són femenines, però en ferir-les, quan les colpeja,
s'ablaneix la llança i la viril temprança.

No cal dir com agraesc a José Manuel Barral les referències que m'ha proporcionat i els textos que m'ha fet conèixer. Sense el seu ajut aquestes paraules i tres de les quatre versions que segueixen no haurien estat possibles. El generós amic em dóna el nom complet del famós poeta tan estretament relacionat amb Eivissa: Abū 'Alī, Idrīs ben al-Yamān, al-Yābīsī, dit també al-Šabbīnī.

EREN PESANTS, ELS GOTS, QUAN A NOSALTRES

Eren pesants, els gots, quan a nosaltres
vingueren buits, però quan foren plens
de vi pur es tornaren tan lleugers
que cuidaren volar amb el contingut,
de manera semblant a com els cossos
s'allegereixen amb els esperits.

L'AMOR VA INHALAR, ABANS QUE L'AIRE

L'amor va inhalar, abans que l'aire:
la passió contra la qual, amb angúnia, combat.
Just com si aquesta passió tingués alberg dins seu
abans que el propi cor al seu pit habités.

UNS JOVES VAN ESTAR, SINCERS, EN UN JARDÍ

Uns joves van estar, sincers, en un jardí,
no tenint per catifa sinó l'herba.
Me'ls imagino, mentre damunt els cauen flors,
com uns llums contra els quals els papallons es llancen.

AL VISIR ABŪ ĞAFAR AHMAD IBN ABĪ MŪSÀ

L'Amor el va cridar des d'aquella boscúria
d'*arak* poblada i ell va respondre a la crida.
Quan el colom va entonar el seu parrup,
varen brollar-li llàgrimes dels ulls.
Les ales del meu cor
prosseguien batent sense aturall,
tenien unes plomes tan lleugeres i fortes
com si fossin les de les ales del llampec.
Que vermells els seus llavis!
Les seves dents són blanques com flors de camamilla,
les seves galtes roses oloroses,
murta flairosa els seus cabells,
assutzena florida la seva llisa galta,
lluna plena el seu rostre,
mesc pur la seva aroma.
En tornar-me el salut,
furtivament m'ensenyà uns dits
tenyits amb la sang dels amants.
Quan es passeja,
quin pujar i quin baixar
el del meu cor
amb el dring de les seves arracades!
Imparella beutat,
l'Amor em va concertar amb ella:

així és el destí dels amants.
Tantes peticions suscita
com si fos el mateix Ibn Abī Mūsà
quan, escoltant uns versos,
els seus regals atorga.
El concepte de generositat
jeia dins les tenebres,
mes va trobar-lo Ibn Abī Mūsà
i va treure'l a plena llum.
Gràcies a ell vaig assolir blegar
el branc del món, i aquest, ple de tendresa,
es vinclà damunt meu,
bo i agitant els seus favors entre les fulles.
No, les flors no rigueren en obrir-se,
que varen ser les seves mans
les que varen fer riure aquelles boques.
Ni les mans de la pluja obriren
la tarongina dels pujols
com els teus regals desclogueren
el jardí de la poesia.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET
15 d'abril de 1985